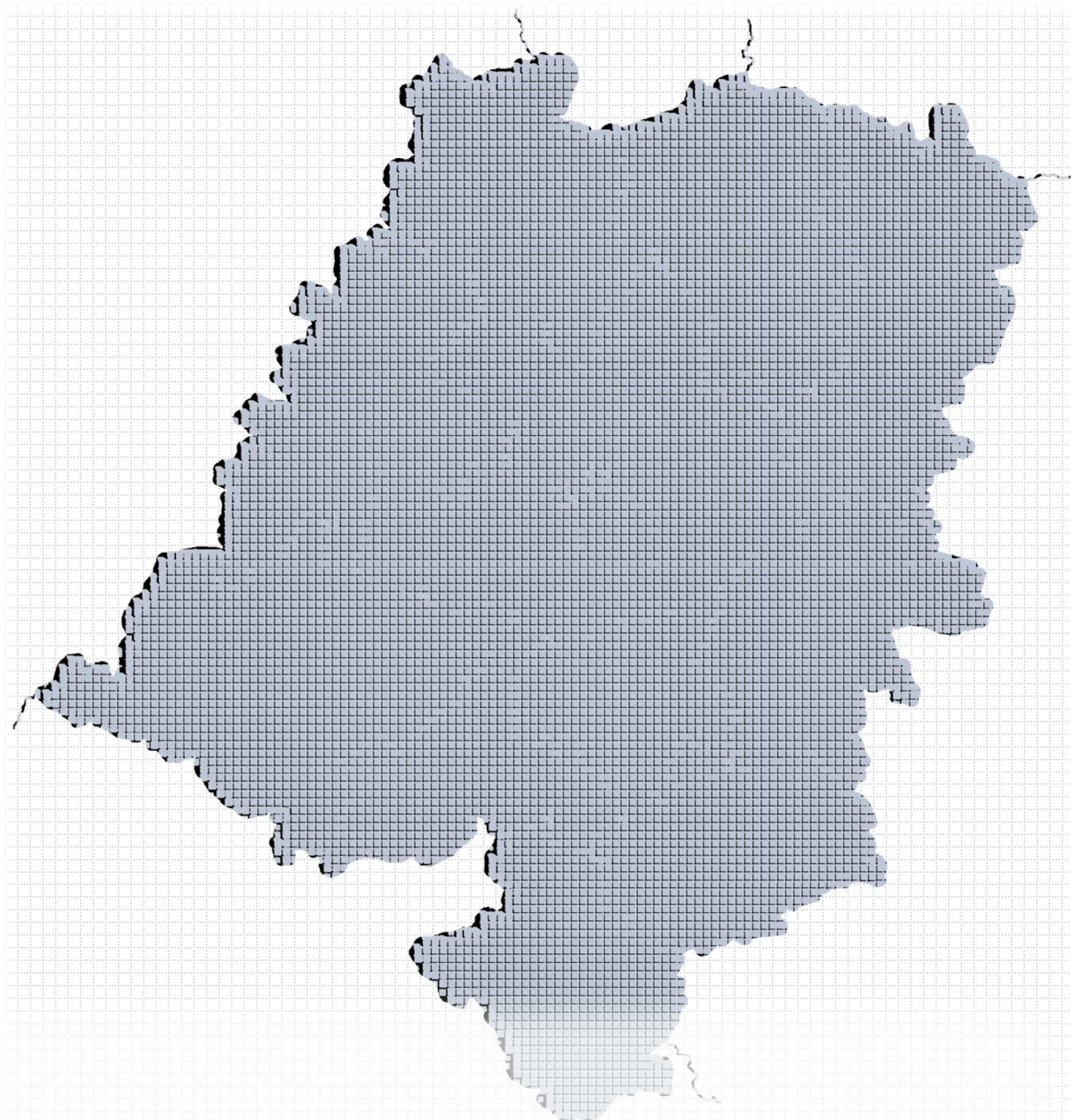

WOJEWÓDZTWO OPOLSKIE

Przegląd regionalny Polski 2018

Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego
Departament Polityki Regionalnej i Przestrzennej
Opolskie Obserwatorium Terytorialne

Opole, listopad 2018

Raport przygotował Departament Polityki Regionalnej i Przestrzennej, Referat Badań i Ewaluacji, w składzie:

Anna Kuźnik

Jagoda Sokołowska – kierownik Referatu

Agnieszka Teodorowicz

pod kierownictwem:

Waldemara Zadki – Dyrektora Departamentu Polityki Regionalnej i Przestrzennej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego

przy współpracy pracowników Departamentu Koordynacji Programów Operacyjnych, UMWO

Szczegółowe informacje w zakresie danych zawartych w analizie udzielane są przez:

Referat Badań i Ewaluacji (Opolskie Obserwatorium Terytorialne)
Departament Polityki Regionalnej i Przestrzennej
Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego
ul. Hallera 9, 45-867 Opole
tel. 77 44 82 158, e-mail: rot@opolskie.pl

SPIS TREŚCI

Sytuacja makroekonomiczna i struktura gospodarki

Sytuacja demograficzna

Konkurencyjność gospodarki, atrakcyjność inwestycyjna regionu

Rynek pracy

Jakość życia

Infrastruktura techniczna i społeczna

Finanse samorządu terytorialnego

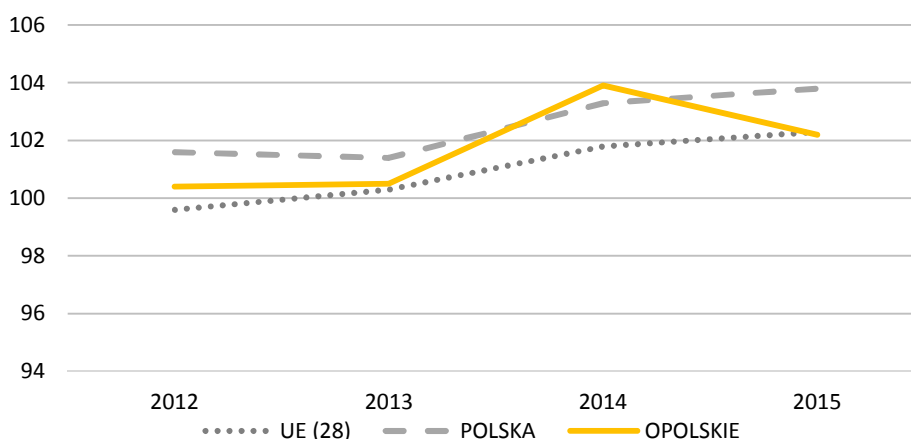
Wykorzystanie funduszy unijnych w perspektywie 2014-2020 na realizację regionalnych programów operacyjnych i ich oddziaływanie na ważne obszary życia społeczno-gospodarczego regionu

Sytuacja makroekonomiczna i struktura gospodarki

Sfera gospodarki regionalnej stanowi najbardziej wyrazisty rezultat wykorzystania dostępnych zasobów i zdolności budowania na ich podstawie konkurencyjności danego obszaru. Potencjał gospodarczy województwa opolskiego w niniejszej części analizy opisany został za pomocą wybranych wskaźników makroekonomicznych odnoszących się do produktu krajowego brutto i wartości dodanej brutto.

W 2015 roku w województwie opolskim wytworzono produkt krajowy brutto o wartości 37 774 mln zł (w cenach bieżących, z czego 28,4% przypada na podregion nyski, 71,6% na podregion opolski), co stanowiło 2,1% wartości krajowej. W latach 2012-2015, za wyjątkiem roku 2014, dynamika PKB była niższa niż przeciętnie w kraju. W całym badanym okresie (2012-2015) dynamika PKB była wyższa, zarówno w regionie jak i przeciętnie w kraju, niż średnio w Unii Europejskiej. Wyjątek stanowi rok 2015, w którym to dynamika PKB w województwie opolskim kształtuje się poniżej poziomu dla Unii Europejskiej.

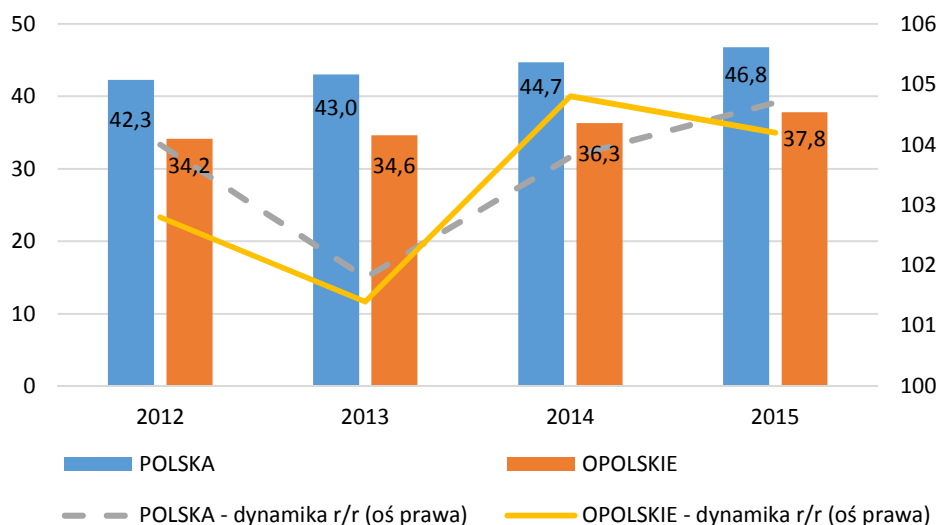
Wykres 1. Dynamika produktu krajowego brutto w Unii Europejskiej, Polsce i woj. opolskim w latach 2012-2015 (rok poprzedni=100, ceny stałe)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego oraz systemu Strateg.

PKB per capita jest jednym z najczęściej stosowanych na świecie wskaźników służących do pomiaru dobrobytu społeczeństwa. Wyrażona zarówno w cenach bieżących, jak i w cenach stałych wartość produktu krajowego brutto w przeliczeniu na 1 mieszkańca, podobnie jak w przypadku produktu krajowego brutto ogółem, systematycznie wzrastała z roku na rok, zarówno w województwie opolskim jak i przeciętnie w Polsce. Jedynie w roku 2014 dynamika PKB per capita w opolskim była wyższa niż średnio w Polsce (r/r, ceny stałe).

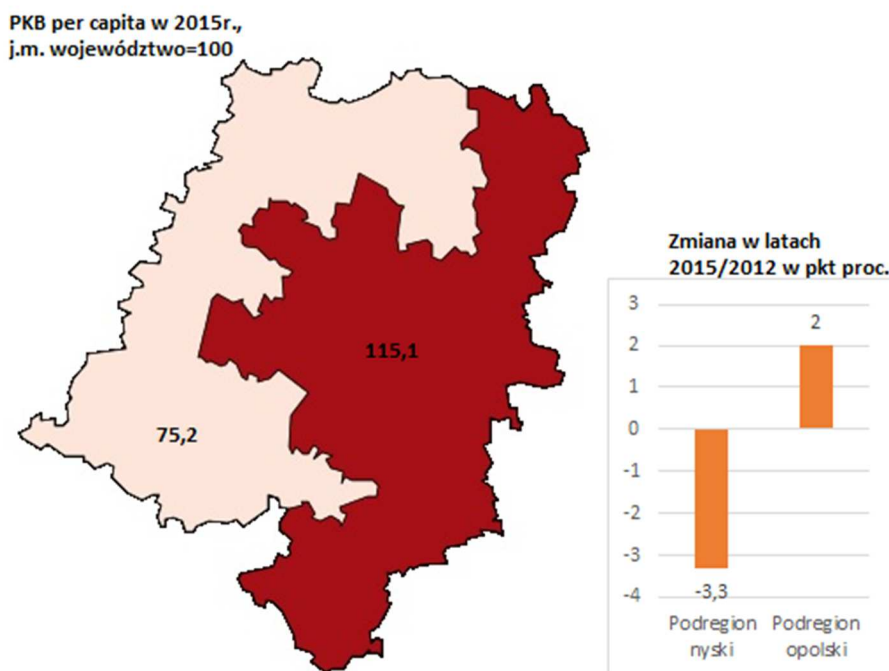
Wykres 2. PKB per capita w cenach bieżących, w Polsce i woj. opolskim, w latach 2012-2015, w tys. zł oraz dynamika (rok poprzedni=100, ceny stałe)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

W 2015 roku region zajął 11 miejsce w kraju pod względem wielkości produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca – wskaźnik ten osiągnął wartość 37,8 tys. zł (przeciętnie w kraju 46,7 tys. zł) co stanowiło 80,8% średniej wartości dla Polski. W relacji do średniej krajowej lepiej prezentuje się podregion opolski niż nyski, odpowiednio 93,0% oraz 60,7%.¹

Mapa 1. PKB per capita w podregionach Opolszczyzny w 2015 roku (województwo=100) oraz jego zmiana w latach 2012-2015

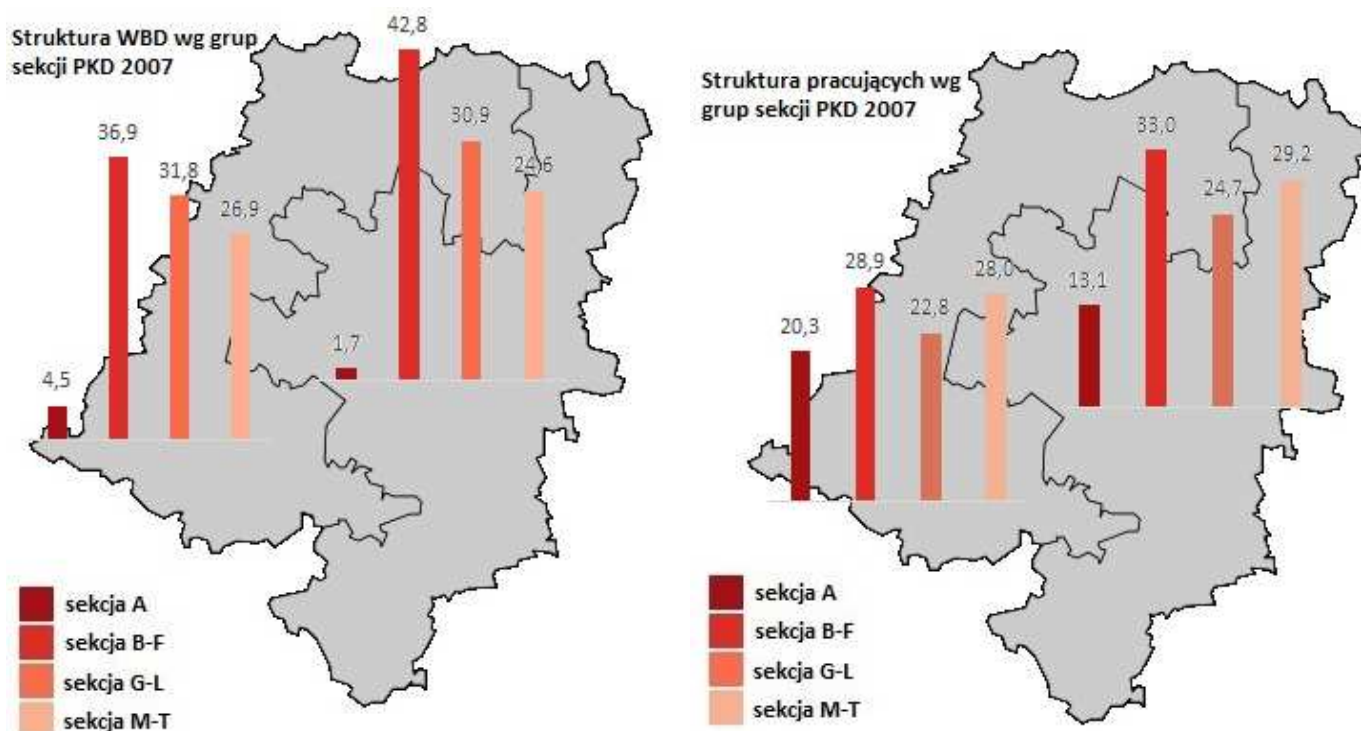
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Porównując sytuację makroekonomiczną w województwie na tle krajów UE należy odnotować wzrost wskaźnika PKB per capita w PPS w relacji do UE-28. W 2016 roku wskaźnik ten ukształtował się na poziomie 55% średniej UE (w relacji do 2013 roku wzrost o 1 pkt. proc.). Jednocześnie na przestrzeni lat 2013-2016 obniżyła się produktywność pracy mierzona PKB na pracującego. W 2016 roku wydajność pracy w regionie wyniosła 59,5% średniej UE (spadek w porównaniu do 2013 roku o 6,6 pkt. proc.).

Wartość dodana brutto jako podstawowy miernik oceny efektywności wykorzystania czynników produkcji, określa przyrost wartości dóbr w danym czasie. W 2015 roku w województwie wartość dodana brutto (WDB) wyniosła 33,5 mld zł (2,1% wartości krajowej, ostatnie miejsce w rankingu województw) – wzrost o 9,4% w stosunku do jej wartości w 2012 roku, przy równoczesnym wzroście wartości krajowej o 10,6%. Wydajność pracy mierzona wartością dodaną brutto na 1 pracującego systematycznie rosła w okresie 2012-2015 (r/r). Od 2012 roku do 2015 roku w województwie opolskim zaobserwowano wzrost tego wskaźnika o 9,3%, jest on równy wzrostowi w skali całego kraju. W 2012 roku WDB na 1 pracującego wyniosła 99 050 zł (95,4% średniej krajowej), z kolei w 2015 roku na jednego pracującego przypadało 108 242 zł wartości dodanej brutto (95,3% średniej dla kraju). W rankingu województw wg WDB na 1 pracującego województwo opolskie nieprzerwanie od 2012 roku zajmuje ostatnie miejsce.

¹ Wszystkie wskaźniki nawiązujące do liczby mieszkańców nie obejmują zjawiska nierejestrowanej migracji zawieszanej. Na podstawie przeprowadzonych badań oszacowano, że rozbieżność pomiędzy danymi meldunkowymi a rzeczywistą liczbą mieszkańców wynosi ok. 17-19%, przez co wartości wszystkich wskaźników przeliczane w stosunku do populacji województwa są znacznie zaniżone (por. informacje dot. ruchu wędrownego na str. 9).

Mapa 2 i 3. Struktura WDB w 2015 roku oraz struktura pracujących w 2016 roku wg grup sekcji PKD 2007 (%) - podregiony

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Udział poszczególnych grup sekcji PKD 2007 w tworzeniu regionalnej WDB w 2015 roku przedstawiał się następująco:

- przemysł i budownictwo (sekcje B-F) - 41,1% (Polska – 35,2%);
- handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja, działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości (sekcje G-L) - 31,2% (Polska – 37,6%);
- pozostałe usługi (sekcje M-T) - 25,2% (Polska 24,9%);
- rolnictwo (sekcja A) – 2,5% (Polska - 2,4%).

W porównaniu z 2012 r. zwiększył się udział przemysłu i budownictwa w wygenerowanej WDB województwa opolskiego - zmiana o 3,2 pkt. proc. Inne grupy sekcji PKD odnotowały zmiany „in minus”, natomiast udział pozostałych usług pozostał bez zmian. W Polsce zaś wzrósł w tym czasie udział pozostałych usług (o 0,7 pkt. proc.) oraz przemysłu i budownictwa (o 0,7 pkt. proc.), kosztem spadku udziału innych grup sekcji PKD 2007 wymienionych powyżej.

Analizując strukturę pracujących w województwie opolskim wg poszczególnych rodzajów działalności należy zauważyć, że 31,7% ww. osób związanych było w 2016 roku z przemysłem i budownictwem, natomiast 52,8% pracowała w działalności usługowej (sekcje G-T). Udział pracujących w sekcji A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo) wyniósł 15,3%. Na przestrzeni lat 2013 - 2016 odnotowano istotną zmianę w przypadku działalności usługowej (sekcje G-T) - wzrost o około 2 pkt. proc. Spadek udziału pracujących w poszczególnych sekcjach PKD odnotowała jedynie sekcja A (spadek o 0,9 pkt. proc. w regionie, średnio w kraju o 1,1 pkt. proc.).

Opisana powyżej sytuacja makroekonomiczna Opolszczyzny oraz konkurencyjność gospodarki, atrakcyjność inwestycyjna regionu i niższa niż w kraju przedsiębiorczość mieszkańców (element przeglądu opisany w dalszej części) świadczą o niższej dynamice rozwoju gospodarki województwa opolskiego względem innych województw w Polsce.

(spadek pozycji województwa opolskiego w hierarchii regionów). Co z kolei oddziałuje na: poziom kapitału ludzkiego, rynek pracy oraz słabszą niż w kraju kondycję finansową samorządów².

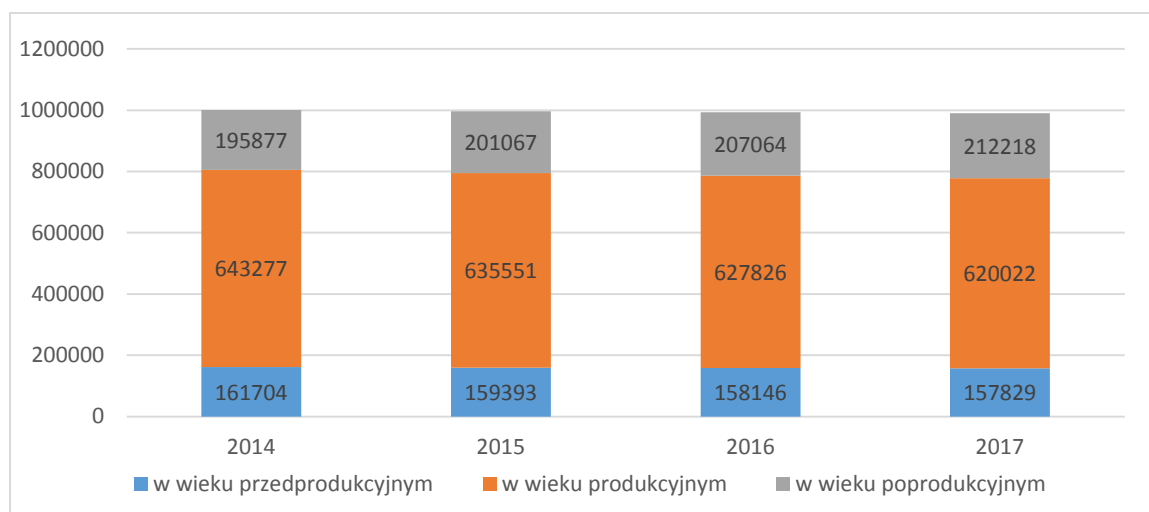
Sytuacja demograficzna

Stale pogarszająca się sytuacja demograficzna województwa, przejawiająca się m.in. zmniejszającą liczbą ludności (w tym osób w wieku aktywności zawodowej), ujemnym przyrostem naturalnym oraz starzeniem się całej populacji, wpływa na możliwości rozwojowe regionu. Dlatego też kryzys demograficzny Opolszczyzny jest od 2012 roku jej głównym wyzwaniem rozwojowym³.

Województwo opolskie należy do grupy małych regionów europejskich – zarówno pod względem powierzchni, jak i potencjału ludnościowego. Na koniec 2017 roku w regionie mieszkało 990,1 tys. osób, co stanowi 2,6% ludności Polski. Od lat liczba mieszkańców województwa zmniejsza się – region ulega stopniowej depopulacji⁴. W 2017 roku w stosunku do 2014 roku, liczba ludności województwa zmniejszyła się o 10,8 tys. osób, tj. -1,1%. W Polsce zmiana „in minus” wyniosła 45,0 tys. ludności (-0,1%) i tylko w czterech regionach odnotowano wzrost liczby ludności (były to województwa: małopolskie, mazowieckie, pomorskie i wielkopolskie). Analizując sytuację na poziomie powiatów można dostrzec znaczne zróżnicowanie pod względem liczby ludności. W 2017 roku najwięcej osób zamieszkiwało kolejno: powiat nyski (138,8 tys.), powiat m. Opole (128,1 tys.) oraz powiat opolski (123,6 tys.). Najmniej osób w 2017 roku mieszkało w powiatach: namysłowskim (42,7 tys.), głubczyckim (46,2 tys.) i prudnickim (55,7 tys.). We wszystkich powiatach województwa opolskiego w analizowanym okresie nastąpił spadek liczby ludności (największy na poziomie -9,6 tys. osób w powiecie opolskim, najmniejszy na poziomie -132 osób w powiecie namysłowskim)⁵.

Wpływ na niekorzystną sytuację demograficzną Opolszczyzny mają także zmiany w strukturze wieku ludności, które mają duże znaczenie dla aktualnego i przyszłego rozwoju społeczno-demograficznego oraz gospodarczego i przestrzennego.

Wykres 3. Struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku w woj. opolskim w latach 2014-2017, w osobach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

² Por. Projekt ekspertyzy (realizowanej na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego) pn. *Analiza powiązań społeczno-gospodarczych i przestrzennych zachodzących w województwie opolskim oraz prognoza wskaźników dla nich istotnych w perspektywie do 2030 roku*, Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu oraz Pracownia Badań Społecznych „Sondaż”, Opole, listopad 2018 r., s. 18, 65.

³ *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku*, Samorząd Województwa Opolskiego, Opole 2012, s. 28. Obecnie realizowane analizy nadal potwierdzają aktualność wyzwania strategicznego Opolszczyzny. Zob. *Analiza powiązań społeczno-gospodarczych i przestrzennych (...)*, op. cit. s. 12 oraz *Identyfikacja potencjałów i barier JST w województwie opolskim oraz działań na przyszłość – opinia gmin i powiatów*, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Opolskie Obserwatorium Terytorialne, wrzesień 2018, s. 14.

⁴ Odpowiedzią Samorządu Województwa Opolskiego na to wyzwanie jest m.in. *Program Specjalnej Strefy Demograficznej w województwie opolskim do 2020 roku "Opolskie dla Rodziny"*, przyjęty uchwałą Zarządu Województwa Opolskiego nr 5503/2014 z dnia 16 września 2014 roku.

⁵ Z dniem 1 stycznia 2017 r. m. Opole zmieniło swoje granice administracyjne i powiększyło się o 12 sołectw wchodzących w skład powiatu opolskiego. Zmiany te wpłynęły na zwiększenie liczby mieszkańców Opola o ponad 9 tys. osób <https://nto.pl/rada-ministrow-zatwierdzila-pozzerzenie-granic-opola/ar/10424562>, jak również na zmniejszenie liczby ludności w powiecie opolskim.

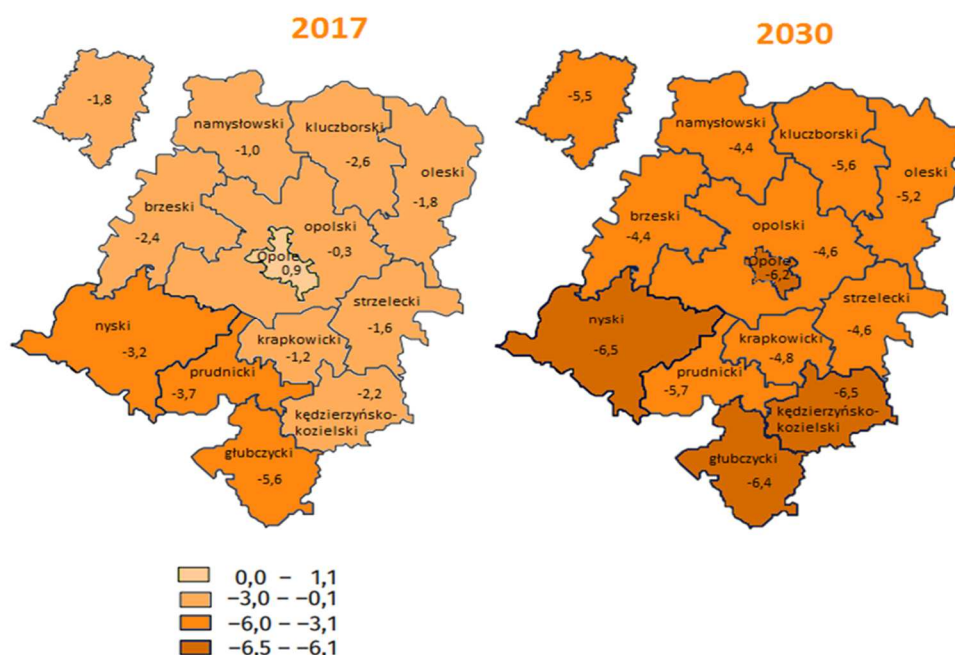
Biorąc pod uwagę strukturę ludności wg ekonomicznych grup wieku, w latach 2014-2017 w województwie opolskim, zaobserwować można spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) i produkcyjnym (mężczyźni w wieku 18-64 lata i kobiety w wieku 18-59 lat), kolejno o 2,4% i 3,6%, oraz wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni ≥ 65 lat i kobiety ≥ 60 lat) o 8,3%. Prognozy dotyczące struktury społeczeństwa województwa opolskiego nie są optymistyczne. Szacuje się, że w 2020 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadać będzie 38 osób w wieku poprodukcyjnym, a w 2050 roku – aż 85 osób w wieku poprodukcyjnym (przeciętnie w kraju odpowiednio 38 i 75 osób). Oznacza to, że w województwie opolskim, podobnie jak średnio w kraju, w 2020 roku na jedną osobę w wieku poprodukcyjnym pracować będą mniej niż 3 osoby w wieku produkcyjnym (2,6 osoby), a w 2050 roku już prawie 1 osoba w wieku produkcyjnym (1,2 osoby w regionie i 1,3 osoby w Polsce).

Zmiany zachodzące w strukturze wiekowej mieszkańców województwa opolskiego są niekorzystne, gdyż oznaczają starzenie się społeczeństwa, co w konsekwencji skutkuje i będzie skutkować: dalszym zmniejszaniem się liczby ludności regionu (przewaga zgonów nad urodzeniami obserwowana w regionie od 2000 roku), zmniejszeniem nakładów siły roboczej na regionalnym i lokalnych rynkach pracy, koniecznością zapewnienia infrastruktury społecznej dostosowanej do potrzeb osób starszych, przy jednoczesnym obniżeniu wpływów podatkowych do budżetów JST.

Zasadniczy wpływ na prognozowane rozmiary ubytku populacji w województwie opolskim będzie miał także ujemny przyrost naturalny przy znacznie mniejszej wadze ujemnego salda migracji na pobyt stały (w ostatnich latach zmniejsza się skala odpływu mieszkańców w ruchu migracyjnym).

W 2017 roku przyrost naturalny na 1 tys. mieszkańców w województwie opolskim wyniósł -1,8‰, przy średniej dla Polski na poziomie 0‰. Należy zaznaczyć, że jedynie pomiędzy rokiem 2015 (-2,2‰) a 2016 (-1,4‰) odnotowano pozytywną zmianę wartości przedmiotowego współczynnika. Podkreślić należy, że od 2006 roku Opolszczyzna zajmuje nieprzerwanie 14 miejsce wśród wszystkich województw, wyprzedzając jedynie województwo świętokrzyskie i łódzkie. Niestety perspektywy do roku 2030 nie są obiecujące. Według nich w województwie opolskim przyrost naturalny spadnie ponad trzykrotnie i wyniesie -5,5.

Mapa 4. Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców Opolszczyzny w 2017 roku oraz prognoza na rok 2030 – wg powiatów⁶

Źródło: J. Kuźnicka: *Sytuacja demograficzna województwa opolskiego. Stan obecny i perspektywy*. Prezentacja z seminarium z okazji 100-lecia Głównego Urzędu Statystycznego - *Statystyka publiczna-region-rozwoj-współpraca*, 11.06.2018 r. Opole.

⁶ Prezentowana prognoza ludności powiatów do 2030 roku jako punkt wyjścia przyjmuje stan ludności w dniu 31.12.2013 r. w podziale administracyjnym obowiązującym w dniu 1.01.2014 roku.

Dodatkowym problemem związanym z sytuacją demograficzną województwa jest utrzymujące się wysokie, ujemne saldo migracji stałych (krajowych i zagranicznych). Zjawisko jest o tyle istotne, że dotyczy przede wszystkim ludzi młodych i wykształconych⁷. Saldo migracji stałej na 1 tys. osób w latach 2014-2017 osiągało jedno z najbardziej niekorzystnych wartości w Polsce - w 2014 roku -2,3%, w 2016 roku -1,4%⁸, natomiast w roku 2017 -1,2% (niekorzystniejsze prezentują się województwa: lubelskie, warmińsko-mazurskie, świętokrzyskie i podlaskie). Pomimo stosunkowo wysokiego ujemnego salda migracji, należy zauważyć, że przewaga wymeldowań nad zameldowaniami na 1 tys. mieszkańców stopniowo zmniejsza się. Dodatkowo, w przypadku województwa opolskiego należy mieć na uwadze, że w regionie występuje znaczna w skali kraju w stosunku do liczby ludności, nierejestrowana emigracja stała (zawieszona), która powoduje, że faktyczna liczba mieszkańców województwa, może być mniejsza o 163-192 tys. osób (17-19% ludności regionu), niż wskazują na to dane meldunkowe, przez co wartości wszystkich wskaźników przeliczane w stosunku do populacji województwa są znacznie zaniżone. Oznacza to, że stan ludności regionu powinien zostać skorygowany o 163-192 tys. osób. Zatem licznosc populacji regionalnej wynosi ok. 798-828 tys. osób⁹.

Należy zwrócić uwagę iż w ostatnich 2 latach ujemne saldo migracji wewnętrznych jest większe niż saldo migracji zewnętrznych. Podstawowym kierunkiem wewnętrznych migracji międzywojewódzkich ludności województwa opolskiego na pobyt stały w roku 2017 były województwa: śląskie, dolnośląskie, łódzkie, wielkopolskie, małopolskie, mazowieckie¹⁰. W przypadku migracji zagranicznych na pobyt stały trzech na czterech emigrantów wyjechało do Niemiec. Mniej popularnymi kierunkami emigracji były Holandia i Wielka Brytania.

Ludność w województwie nie jest rozmieszczona równomiernie. Zróżnicowanie gęstości zaludnienia jest następstwem zróżnicowanych cech endogenicznych regionu, zwłaszcza jego cech przyrodniczych, które decydowały o walorach ekonomicznych przestrzeni, a w konsekwencji o procesach osadniczych. Duża gęstość zaludnienia występuje w miastach oraz przemysłowych gminach województwa. Najbardziej zamieszkały jest rejon północny. Wynika to głównie z uwarunkowań przyrodniczych położenia tych gmin na obszarach dużych kompleksów leśnych, gdzie dominującą funkcją gospodarczą jest rolnictwo i leśnictwo¹¹. W latach 2014-2016 gęstość zaludnienia w województwie opolskim pozostawała na niezmiennym poziomie i wyniosła 106 os./km², zmniejszyła się ona natomiast w roku 2017 do 105 os./km². Największą gęstość zaludnienia w 2017 roku odnotowano w powiecie m. Opolu, gdzie na każdy 1 km² przypadało 861 osób (zmiana „in minus” o 377 os./km² w stosunku do 2014 roku¹²), a najmniejszą w powiecie namysłowskim, w którym w latach 2014-2017 wskaźnik ten nie uległ zmianie i wynosił 57 os./km². Także gęstość zaludnienia na gruntach zabudowanych i zurbanizowanych w skali województwa odnotowuje tendencję spadkową, widoczną również na poziomie kraju. W 2014 roku na ww. gruntach gęstość zaludnienia w regionie wynosiła 1 755 os./km², w 2015 roku 1 739 os./km², w 2016 roku 1 726 os./km², a w 2017 roku 1 705 os./km².

Województwo opolskie odznacza się zrównoważeniem liczby mieszkańców miast i obszarów wiejskich. Poziom urbanizacji w 2017 roku został odnotowany na poziomie 52,8% (wzrost w odniesieniu do roku 2014 o 0,8 pkt proc.). Co oznacza, że w miastach mieszka 522,7 tys. osób, natomiast na wsi 467,4 tys. tj. 47,2%. Wskaźnik ten zdecydowanie odbiega od przeciętnej w kraju (60,1%) pomimo tego, że udział gruntów zabudowanych i zurbanizowanych w opolskim przewyższa średnią krajową o 0,8 pkt proc. Powodem takiego stanu rzeczy jest dominacja w strukturze miast ośrodków małych, liczących poniżej 10 tys. mieszkańców.

Konkurencyjność gospodarki, atrakcyjność inwestycyjna regionu

W kontekście rozwoju społeczno-gospodarczego współczesnych regionów zagadnienia związane z ich atrakcyjnością inwestycyjną są ważnym elementem, brany pod uwagę przy tworzeniu polityki regionalnej.

⁷ Zob. Projekt *Analizy sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa opolskiego w obszarach oddziaływania Europejskiego Funduszu Społecznego - Demografia*, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Opolskie Obserwatorium Terytorialne, listopad 2018 r., s. 9.

⁸ Niemożliwe jest podanie wartości dla wskaźnika za 2015 rok, ponieważ w przypadku salda migracji zagranicznych, które wchodzi w skład salda migracji stałej (ogółem), jeden ze składników ułamka jest równy 0 lub wartość nie została podana ze względu na wysoki błąd losowy próby.

⁹ Por. R. Jończy: *Sytuacja demograficzna i zatrudnienie na obszarach wiejskich województwa opolskiego*, Wojewódzki Urząd Pracy w Opolu, Katedra Ekonomii i Badań nad Rozwojem Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Opole-Wrocław 2017, s. 104.

¹⁰ Udział migrantów z woj. opolskiego do ww. województw wyniósł odpowiednio: 33,44%, 27,12%, 7,61%, 5,64%, 4,67%, 3,79%.

¹¹ *Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego*, Załącznik 1 do *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego. Projekt zmiany*, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Departament Polityki Regionalnej i Przestrzennej, Opole, grudzień 2017 r., s. 50.

¹² Spadek gęstości zaludnienia w m. Opolu wynika w głównej mierze ze zmian jego granic administracyjnych. Z dniem 1 stycznia 2017 r. m. Opole powiększyło swoją powierzchnię o 52 km² (53%) oraz przyłączyło 9 321 osób z wiejskich obszarów powiatu opolskiego.

Wielkość nakładów brutto na środki trwałe w gospodarce narodowej znacząco wpływa na potencjał rozwojowy regionu. W 2015 roku nakłady brutto na środki trwałe w Opolskiem osiągnęły wartość 9 985 mln zł, stanowiąc 2,8% nakładów krajowych. Wartość nakładów brutto na środki trwałe wzrosła w porównaniu z latami ubiegłymi, dla których wskaźnik odnotował kolejne wartości: 6 088 mln zł w 2012 roku, 6 499 mln zł w 2013 roku i 7 560 mln zł w 2014 roku.

W latach 2013-2016 systematycznie wzrastała wartość nakładów inwestycyjnych ogółem. W 2016 roku wartość nakładów inwestycyjnych ogółem w województwie opolskim wyniosła 8 246 mln zł (w porównaniu z 4 779 mln zł w 2013 roku), co stanowiło 3,4% wartości nakładów inwestycyjnych (ogółem) dla Polski. Wartość nakładów inwestycyjnych w sektorze publicznym w 2016 roku wyniosła 1 320 mln zł i zmniejszyła się w stosunku do roku 2013, w którym wartość dla wskaźnika wyniosła 1 771 mln zł. Spadek ten był najprawdopodobniej spowodowany niewielkimi jeszcze w tym okresie wydatkami ze środków europejskich, których większość została wdrożone we wcześniejszych latach i początkiem uruchamiania środków z perspektywy 2014-2020. Od 2013 roku wzrasta wartość nakładów inwestycyjnych w sektorze prywatnym. Wartości wskaźnika wynosiły kolejno: 3 008 mln zł w 2013 roku, 4 017 mln zł w 2014 roku, 6 554 mln zł w 2015 roku i 6 926 mln zł w 2016 roku.

Także w latach 2012-2015 wzrasta udział nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach w stosunku do PKB. W 2012 roku wartość wskaźnika wyniosła 7,7% (średnio w kraju 7,9%), a w kolejnych dwóch latach wzrosła do: 8,3% w 2013 roku (przy średniej dla Polski 8,0%) i 10,6% w 2014 roku (średnia dla kraju 8,7%). W ostatnim roku analizowanego okresu odnotowano, w ujęciu r/r, największy wzrost wartości omawianego wskaźnika tj. o 5,6 pkt proc. (z 10,6% w 2014 r. do 16,2% w 2015 r.).

W latach 2012-2015 wzrostowi uległa również stopa inwestycji w gospodarce narodowej z 17,6% do wartości 26,4%. Od 2014 roku wartość tego wskaźnika w województwie opolskim przyjmuje wyższe wartości niż średnia dla Polski. W omawianym okresie zmiana stopy inwestycji również jest wyższa w Opolskiem niż w kraju (odpowiednio: 8,8 pkt proc., 0,3 pkt proc.).

W województwie opolskim systematycznie wzrasta liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców – z 1 000 podmiotów w 2014 roku do 1 016 podmiotów w 2017 roku (przy średnich dla Polski: 1 071 podmiotów w 2014 roku i 1 121 podmiotów w 2017 roku). W latach pośrednich 2015-2016 liczba podmiotów GN zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności wyniosła w Opolskiem kolejno 1008 / 1010 podmiotów (przy średniej dla Polski wynoszącej 1089 / 1103). Wśród powiatów województwa opolskiego w 2016 roku najwięcej zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców było w m. Opolu - 1714.

Wartość nakładów wewnętrznych ogółem na działalność badawczą i rozwojową w 2016 roku ukształtowała się w regionie na poziomie 138 mln zł, co stanowiło 0,8% nakładów krajowych. W relacji do 2013 roku w województwie odnotowano wzrost wartości przedmiotowego wskaźnika o 74% (w kraju zmiana „in plus” o 24,4%). W 2016 roku w województwie opolskim udział nakładów wewnętrznych na badania i prace rozwojowe w relacji do PKB wyniósł 0,36% (średnia krajowa 0,97%), wobec 0,23% w 2012 roku (w kraju 0,88%). W sektorze przedsiębiorstw udział ten wyniósł: w 2015 roku 0,14%, w 2012 roku 0,80% (w kraju odpowiednio 0,47% i 0,33%). Zatrudnienie w działalności B+R (mierzone w ekwiwalentach pełnego czasu pracy) w 2015 roku osiągnęło w regionie poziom 1164,7 EPC, co stanowiło 1,07% zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej w kraju. W porównaniu do 2012 roku odnotowano zmniejszenie zatrudnienia o 4,3%, wobec wzrostu o 20,4% w skali kraju. Należy jednak zaznaczyć, że wartość wskaźnika w regionie wzrosła, w porównaniu z wartościami z lat pośrednich 2013-2014 (kolejno: 1005,5 EPC i 1062,7 EPC).

Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych w przychodach netto ze sprzedaży ogółem w przedsiębiorstwach przemysłowych w 2016 roku w województwie opolskim znacznie wzrósł względem wartości z lat 2013-2015. Wartości w latach 2013-2015 wynosiły kolejno: 7,4%, 7,0% i 5,3% podczas gdy w 2016 roku udział ten wyniósł 8,2% (przeciętnie w kraju 8,1%). O poziomie internacjonalizacji przedsiębiorstw przemysłowych w regionie świadczy m.in. wysokość udziału przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych na eksport w przychodach netto ze sprzedaży ogółem. Pod względem tego wskaźnika w 2016 roku województwo opolskie uplasowało się na 5 pozycji (najwyższa pozycja od roku 2013) w kraju z wynikiem 5,58% (Polska 4,79%), poprawiając tym samym 11 pozycję z 2015 roku.

Udział produkcji sprzedanej wyrobów nowych/istotnie ulepszonych w przedsiębiorstwach przemysłowych w wartości sprzedaży wyrobów ogółem odniósł duży spadek między rokiem 2013 a 2015 z 8,7% do 5,9%. W 2016 roku odnotowano wzrost wartości przedmiotowego wskaźnika względem roku 2015 o 2,3 pkt proc. jednak wciąż przyjmuje niższą wartość niż na początku badanego okresu.

Liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w województwie opolskim w latach 2012-2015 ulegała systematycznemu zmniejszaniu. W 2016 roku na 1 tys. mieszkańców przypadało 0,43 podmiotu (przy średniej dla kraju 0,68), podczas gdy w latach 2013-2015 liczba tych podmiotów wyniosła kolejno na 1 tys. mieszkańców: 0,49; 0,47 i 0,44 (średnia dla Polski wynosiła kolejno: 0,68; 0,69 i 0,68). Niekorzystne zmiany, jakie zaszły w analizowanym okresie w liczbie podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w województwie miały wpływ na spadek wartości zainwestowanego kapitału zagranicznego w regionie (z poziomu 2 092,9 mln zł w 2013 roku do 2 063,0 mln zł w 2016 roku). W 2016 roku w stosunku do 2013 roku siedem województw odnotowało spadek wartości zainwestowanego kapitału zagranicznego, przy czym w przypadku województwa opolskiego skala spadku była najmniejsza. Ponadto, wzrosła liczba pracujących w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego z 26 170 w 2013 roku do 29 189 w roku 2016.

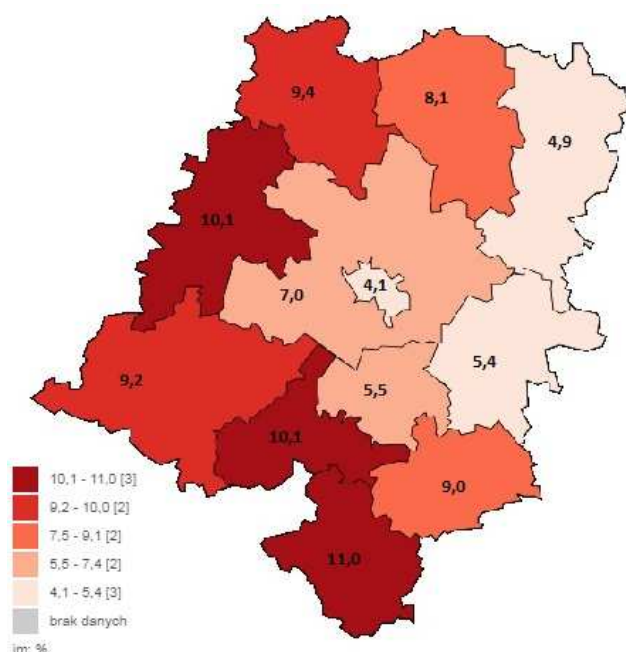
Wykształcone i wykwalifikowane społeczeństwo przesądza o większym potencjale gospodarczym regionu i wzroście jego konkurencyjności, m.in. poprzez swą zdolność przyswajania i wdrażania światowych osiągnięć naukowych, technicznych czy organizacyjnych. W 2017 roku udział ludności w wieku 25-64 lat z wykształceniem wyższym wyniósł 25,9% (średnio w kraju 29,9%). W porównaniu do 2014 roku wartość wskaźnika wzrosła o 2,8 pkt. proc. (średnio w kraju wartość wskaźnika wzrosła o 2,9 pkt. proc.).

Rynek pracy

Wśród czynników wzrostu PKB istotną rolę odgrywa praca ludzka i kapitał. Liczba pracujących w gospodarce narodowej wg faktycznego miejsca pracy w województwie opolskim w latach 2013-2016 systematycznie wzrastała. W 2016 roku wskaźnik ten wyniósł 328,8 tys. osób, co stanowi wzrost o 17,3 tys. osób w stosunku do roku 2013. W 2016 roku najwięcej pracujących zarejestrowano w sekcjach związanych z przemysłem i budownictwem (104,4 tys. osób), a najmniej w sekcjach związanych z działalnością finansową i ubezpieczeniową oraz obsługą rynku nieruchomości (9,2 tys. osób). W 2016 roku w stosunku do 2013 roku w województwie opolskim liczba pracujących w gospodarce narodowej w przeliczeniu na 1 tys. ludności wzrosła o 21 pkt. prom. (z 310,1 pracujących/1 tys. ludności do 331,1). Wartość przedmiotowego wskaźnika wzrastała rokrocznie od 2013 roku.

Pozytywne zmiany na regionalnym rynku pracy widoczne są także w zakresie zmniejszającej się stopy bezrobocia rejestrowanego. W latach 2014-2017 wartość wskaźnika sukcesywnie zmniejszała się z 11,8% w 2014 roku do 7,3% w 2017 roku (w latach 2015-2016 stopa bezrobocia rejestrowanego w regionie wyniosła kolejno: 10,1% i 9,0%). W 2017 roku najniższa stopa bezrobocia rejestrowanego została odnotowana w powiatach: m. Opolu (3,9%), oleskim (4,9%) oraz krapkowickim (5,5%). Należy jednak zauważyć, że pomimo pozytywnego trendu, w 2017 roku wysokość stopy bezrobocia w województwie nadal przekraczała wartość średnią dla kraju (6,6%), a najbardziej niekorzystna sytuacja miała miejsce w powiatach: głubczyckim (11,1%), brzeskim (10,4%) oraz prudnickim (10,1%).

Mapa 4. Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiatach woj. opolskiego, w 2017 roku, w %

W przypadku osób w wieku produkcyjnym, stopa bezrobocia (wg BAEL) w 2017 roku osiągnęła poziom 4,5% (przy średniej dla Polski 5,0%). Dla tej grupy wiekowej wartość stopy bezrobocia w regionie od lat odnotowuje wartości niższe od średnich dla kraju – w 2014 roku 8,0% w stosunku do 9,2% w Polsce, w 2015 roku 6,7% w stosunku do 7,7% przeciętnie w kraju, w 2016 roku 5,0% przy średniej dla kraju 6,3%.

Wskaźnik zatrudnienia (wg BAEL) dla osób w wieku 15-64 lata w latach 2015-2017 w województwie opolskim przekroczył średnie wartości dla Polski (63%, 64,5% i 66,7%) o 0,1 pkt proc. w latach 2015-2016 oraz o 0,6 pkt proc. w roku 2017 i osiągnął kolejno 63,0%, 64,6% i 66,7%, podczas gdy w roku 2014 wartość wskaźnika w regionie była niższa od średniej dla kraju o 0,5 pkt. proc. i wynosiła 61,2%.

Sytuacja na opolskim rynku pracy poprawia się. Wyraża się to spadkiem bezrobocia, wzrostem wskaźnika zatrudnienia oraz zwiększającą się liczbą podmiotów gospodarczych. Równolegle jednak obserwuje się spadek liczby osób pracujących (związanych z postępującą depopulacją regionu) oraz trudności w pozyskaniu pracowników przez pracodawców. Z regionalnych badań wynika, że 57% badanych firm ma trudności w pozyskaniu siły roboczej¹³.

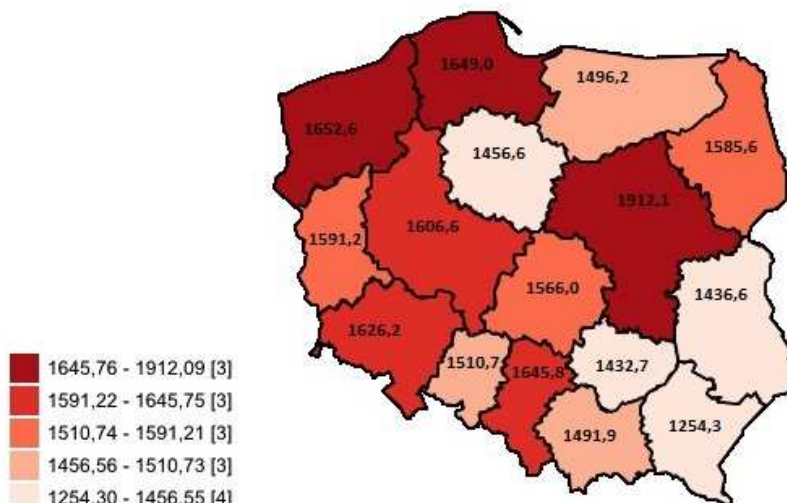
Jakość życia

Jakość życia stanowi złożony przedmiot badań, na który składają się wskaźniki związane m.in. z ochroną zdrowia czy zamożnością mieszkańców danego regionu.

Jednym ze wskaźników oceny stanu zdrowia populacji jest współczynnik umieralności niemowląt (tj. liczba zgonów niemowląt - dzieci w wieku 0-1 roku - w danym przedziale czasowym przypadająca na 1000 urodzeń żywych). Biorąc pod uwagę zgony niemowląt, w 2017 roku w województwie opolskim wartość wskaźnika wynosiła 3,4‰, przy średniej dla Polski 4,0‰. W poprzednich latach stosunek zgonów niemowląt na 1 tys. urodzeń żywych w regionie i w kraju przedstawiał się następująco: w 2014 roku 4,7‰:4,2‰, w 2015 roku 4,1‰:4,0‰, w 2016 roku 4,6‰:4,0‰. W skali wewnątrzregionalnej najkorzystniejszą sytuację, na poziomie 0,0‰, odnotowano w powiatach: namysłowskim i opolskim, a najbardziej niekorzystną w powiatach: oleskim (9,3‰) i kluczborskim (8,5‰).

Zgodnie z definicją GUS dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego to suma bieżących dochodów gospodarstw domowych z poszczególnych źródeł, pomniejszona o zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych płacone przez płatnika w imieniu podatnika, o podatki od dochodów z własności, podatki płacone przez osoby pracujące na własny rachunek, w tym przedstawicieli wolnych zawodów i osób użytkujących gospodarstwo indywidualne w rolnictwie oraz o składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne¹⁴.

Mapa 5. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym w Polsce w 2017 roku – wg województw (w zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych systemu Strateg na dzień 14.11.2018 r.

¹³ Zob. Gwiżdż O., Solga B., Solga P., Wieczorek R., *Badanie popytu na pracę w województwie opolskim*, Wojewódzki Urząd Pracy w Opolu, PIN Instytut Śląski, Pracownia Badań Społecznych Sondaż, Opole 2017; Projekt *Analizy sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa opolskiego w obszarach oddziaływania Europejskiego Funduszu Społecznego – Rynek Pracy*, Wojewódzki Urząd Pracy w Opolu, listopad 2018 r., s. 18.

¹⁴ Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>

Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w opolskich gospodarstwach domowych w 2017 roku wyniósł 1 510,73 zł (94,5% średniej dla Polski). Jest to wzrost względem lat poprzednich o: 120,8 zł w stosunku do 2016 roku, 222,0 zł względem 2015 roku i 266,0 zł w stosunku do 2014 roku.

Dochód rozporządzalny pomniejszony o pozostałe wydatki, przeznaczany na wydatki na towary i usługi konsumpcyjne oraz przyrost oszczędności stanowi dochód do dyspozycji¹⁵. W latach 2012-2015 wzrosła wartość nominalnego dochodu do dyspozycji brutto per capita w sektorze gospodarstw domowych z 23 201 zł do 24 871 zł. Wartość ta w odniesieniu do średniej dla kraju nieznacznie się zmniejszyła z 90,2% do 89,9%.

W regionie można zaobserwować pozytywne zmiany także w zakresie wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym, którego wartość z roku na rok zmniejsza się i przyjmuje wartości poniżej średniej dla kraju. W 2017 roku wartość wskaźnika wyniosła 9,6% w stosunku do 10,6% w 2016 roku, 13,7% w 2015 roku i 14% w 2014 roku.

Infrastruktura techniczna i społeczna

Infrastruktura techniczna jest to całość sieci, urządzeń i obiektów funkcjonujących na danym terenie, dostarczających m.in.: prąd, wodę, ciepło, gaz, usługi telekomunikacyjne oraz umożliwiających utylizację odpadów. Stanowią aktywa regionalne oraz czynniki regionalnego wzrostu, jak również są wskaźnikiem poziomu życia.

Województwo opolskie posiada stosunkowo dobrze rozwiniętą i zróżnicowaną infrastrukturę transportową oraz znaczną gęstością sieci drogowej i kolejowej. Dobrze rozwinięte połączenia komunikacyjne Opolszczyzny (na kierunku wschód – zachód) wynikają z faktu położenia regionu w III korytarzu międzynarodowym TEN-T, i są niezmiennym atutem stanowiącym o jego konkurencyjności. Natomiast znaczne utrudnienia pojawiają się w relacji północ – południe, gdzie nie wykształcił się żaden ważny korytarz transportowy¹⁶.

W latach 2014-2017 długość i gęstość autostrad i dróg ekspresowych (w km i w km/100 km²) pozostawały na niezmiennym poziomie 88 km i 0,94 km/100 km², podczas gdy w Polsce w analizowanym okresie odnotowano wzrost wartości wskaźników o 401 km (długość) i 0,13 km/100 km² (gęstość). Powyższa sytuacja może wynikać z faktu, że realizowany w ostatnich latach w kraju program budowy dróg krajowych (autostrady, drogi ekspresowe) wykonywany był głównie w korytarzach transportowych poza obszarem województwa opolskiego¹⁷.

Gęstość sieci dróg publicznych o nawierzchni twardej ulepszonej jest jednym z podstawowych wyznaczników warunków życia i atrakcyjności gospodarczej regionu. Dobra dostępność do tej kategorii dróg oznacza możliwość bardziej efektywnego i sprawnego wykorzystania potencjałów regionu i dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego województwa. Stosunkowo wysoka gęstość tych dróg w regionie oraz wysoki w skali kraju poziom zurbanizowania obszarów wiejskich powoduje, że w ostatnich latach tempo przyrostu długości i gęstości tych dróg jest mniejsze niż w kraju¹⁸.

Długość dróg wojewódzkich o powierzchni twardej ulepszonej, w latach 2014-2017 wzrosła o 16,3 km (z 984,1 km w 2014 roku do 1000,4 km w 2017 roku). Pod względem gęstości, drogi wojewódzkie o powierzchni twardej ulepszonej, w województwie opolskim przyjmują wyższe wartości (w km/100 km²) niż średnia dla kraju. W latach 2014-2017 wartość wskaźnika zmieniła się jedynie o 0,1 km/100 km² z wartości 10,5 km/100 km² w 2014 roku do 10,6 km/100 km² w 2017 roku. W Polsce w tym samym okresie odnotowano niewielki wzrost z 9,1 km/100 km² do 9,3 km/100 km².

Obszar województwa opolskiego ma dobrze rozwiniętą sieć linii kolejowych tak dla potrzeb komunikacji regionalnej jak i dalekobieżnej, w tym międzynarodowej¹⁹.

Długość linii kolejowych eksploatowanych w 2017 roku w województwie opolskim wyniosła 773 km, co stanowi wzrost względem lat 2014-2015, kolejno o: 9 km i 24 km oraz spadek względem 2016 roku o 7 km. Gęstość linii kolejowych (ogółem) w regionie jest większa niż średnio w kraju i w 2017 roku wyniosła 8,2 km/100 km² (średnia dla Polski 6,1 km/100 km²), co stanowi wzrost względem lat 2014-2015, w których wskaźnik ten wyniósł w województwie, kolejno

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Zob. *Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego*, Załącznik 1 (...), op. cit., s. 67.

¹⁷ *Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2015*, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Opole 2017 s. 145.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Zob. *Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego*, Załącznik 1 (...), op. cit., s. 68-69, 72.

na 100 km²: 8,1 km i 8,0 km. Względem roku 2016 odnotowano spadek o 0,1 km/100 km². Wskaźniki te stawiają region w rzędzie najzasobniejszych pod tym względem w kraju.

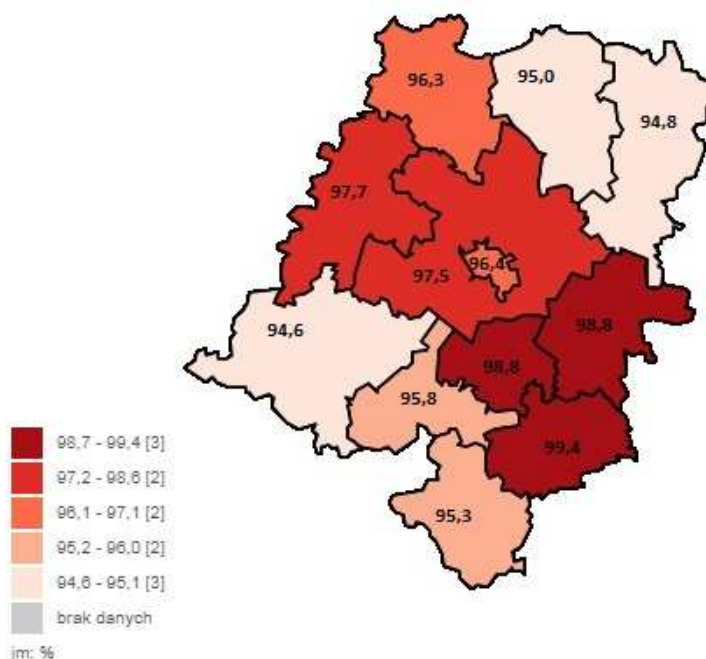
Dostępność połączeń kolejowych (tj. oznaczająca możliwość dojazdu z każdego miejsca w regionie do Opola) jest zróżnicowana. Najkorzystniejsza dostępność występuje w centralnej części województwa, z kolei północna i południowa część województwa odznacza się niekorzystną dostępnością w komunikacji kolejowej do Opola. Marginalizacja lokalnych linii kolejowych (poprzez zaniechania w zakresie ich rewitalizacji) będzie skutkować ich utratą i koniecznością oparcia transportu publicznego wyłącznie na transporcie drogowym²⁰.

W województwie opolskim odnotowano stosunkowo wysoką wartość wskaźnika: ofiary śmiertelne wypadków drogowych na 10 tys. ludności. Od 2014 roku, w którym wartość wskaźnika wyniosła 1,04 osoby (średnia dla kraju 0,83 osoby), wyniki odnotowywane przez województwo przekraczają średnią dla Polski. W 2017 roku w regionie, na 10 tys. ludności przypadało 0,79 ofiary śmiertelnej (średnia dla kraju 0,74 osoby).

Odsetek osób korzystających z instalacji wodociągowej jest jednym z podstawowych wskaźników jakości życia mieszkańców, miarą rozwoju cywilizacyjnego obszaru, atrakcyjności dla zamieszkania i pośrednio rozwoju gospodarczego. Wskaźnik jest również wyznacznikiem racjonalnego wykorzystania zasobów jakościowo-ilościowych wody, optymalizacji jej wykorzystania dla potrzeb komunalnych i gospodarki²¹. Długość sieci wodociągowej w województwie opolskim wzrasta. W 2017 roku wartość wskaźnika wyniosła 7 470,0 km, względem 7 171,5 km w 2014 roku.

Województwo opolskie charakteryzuje się najwyższym w kraju wskaźnikiem dostępu ludności do zorganizowanej sieci wodociągowej – z jej usług korzysta 96,8% ludności (91,9% średnio w kraju). W latach poprzednich wartość wskaźnika dla opolskiego wynosiła 94,6% w 2013 roku, 96,6% w 2014 roku i 96,7% w 2015 roku. Najwyższy odsetek osób korzystających z sieci wodociągowej w województwie w 2016 roku występował w powiecie kędzierzyńsko-kozielskim (99,4%), a najmniejszy w powiecie nyskim (94,6%). Niezadowalający stan techniczny, wiek i struktura materiałowa infrastruktury wodociągowej przesyłowej, jak również zbyt niska wydajność stacji uzdatniania wody stanowi podstawowy problem dla zapewnienia bezpieczeństwa wody dla celów użytkowych²².

Mapa 6. Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej w powiatach woj. opolskiego, w 2016 roku, w %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych systemu Strateg na dzień 14.11.2018 r.

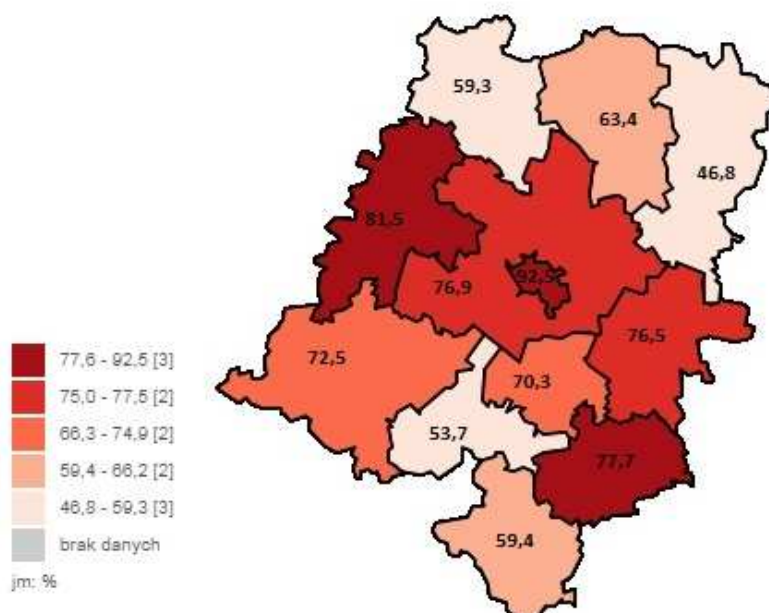
²⁰ Ibidem

²¹ *Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. (...)*, op. cit., s. 147.

²² *Zob. Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego, Załącznik 1 (...)*, op. cit., s. 77.

Odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnej jest dodatkowo miarą racjonalności ochrony zasobów środowiska, w szczególności w zakresie zapewnienia dobrego stanu jakościowego wód powierzchniowych i podziemnych dla potrzeb użytkowych. Długość sieci kanalizacyjnej w województwie systematycznie wzrastała, z 4 227,1 km w 2014 roku (3,0% długości czynnej sieci kanalizacyjnej w Polsce) do 4 995,6 km w 2017 roku (3,2% krajowej czynnej sieci kanalizacyjnej). Odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w regionie w 2016 roku wyniósł 72,4% (średnia dla kraju 70,2%), co stanowi wzrost odsetka osób korzystających z sieci kanalizacyjnej o 9,1 pkt. proc. w stosunku do 63,3% w 2013 roku (średnia dla kraju 65,1%). Największy odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w 2016 roku odnotowano w powiecie m. Opolu (92,5%), a najmniejszy w powiecie oleskim (46,8%).

Mapa 7. Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w powiatach woj. opolskiego, w 2016 roku, w %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych systemu Strateg na dzień 14.11.2018 r.

Odsetek osób korzystających z sieci gazowej jest przede wszystkim miarą rozwoju cywilizacyjnego obszaru i atrakcyjności dla zamieszkania. W województwie opolskim występuje bardzo duże zróżnicowanie przestrzenne w poziomie gazyfikacji²³. W latach 2014-2017 długość sieci gazowej w województwie opolskim wzrosła z 2 441,5 tys. m do 2 673,9 tys. m. Natomiast odsetek osób korzystających z instalacji gazowej uległ niewielkiemu zmniejszeniu z 42,0% w 2013 roku do 41,9% w 2016 roku. Najwyższy odsetek osób korzystających w 2016 roku odnotowano w powiecie m. Opolu (78,6%), a najniższy w powiecie oleskim (12,1%). W Polsce w 2017 roku najwyższy odsetek osób korzystających z sieci gazowej odnotowano w województwie podkarpackim (72,2%) natomiast najniższy w województwie podlaskim (28,3%).

Infrastruktura społeczna z kolei służy pośrednio rozwojowi przedsięwzięć gospodarczych, głównie jednak zaspokaja potrzeby społeczne i kulturalne. Przez infrastrukturę społeczną rozumie się urzędnictwo i instytucje świadczące usługi jednostkowe w sposób zorganizowany w zakresie oświaty i wychowania, upowszechnienia kultury, ochrony zdrowia, opieki społecznej, kultury fizycznej i turystyki. Poniżej opisanych jest kilka wskaźników odnoszących się do tej kategorii.

W województwie opolskim obserwuje się dbałość rodziców o poprawę perspektyw rozwojowych dzieci, przejawiającą się rosnącym odsetkiem dzieci podlegających m.in. wychowaniu przedszkolnemu (w wieku 3-5 lat). W 2017 roku Opolskie zajęło 2 miejsce w Polsce, pod kątem przedmiotowego wskaźnika, plasując się za województwem mazowieckim. W całym kraju wartość wskaźnika zwiększyła się w stosunku do roku 2014. Obserwując zmianę r/r, w całej Polsce widoczny jest spadek wartości wskaźnika w roku 2016. W latach 2014-2017 odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w grupie wiekowej 3-5 lat w województwie opolskim wyniósł odpowiednio 86,5%, 89,7%, 87,5% oraz 89,7% (Polska: 79,4%, 84,2%, 81,1% i 84,7%).

²³ Ibidem, s. 73.

Jednym ze wskaźników obrazujących kondycję kapitału ludzkiego w regionie jest liczba studentów szkół wyższych przypadająca na 10 tys. ludności. W całym kraju obserwuje się zmniejszanie liczby studentów w stosunku do populacji poszczególnych województw. W regionie opolskim w latach 2014-2017 liczba studentów szkół wyższych przypadająca na 10 tys. mieszkańców zmniejszyła się o 56 osób (w Polsce o 46 os.). W kolejnych latach analizowanego okresu liczba studentów szkół wyższych na 10 tys. ludności regionu wyglądała następująco: 2014 rok - 278 os., 2015 rok - 253 os., 2016 rok - 230 os. W latach 2014-2017 w Polsce wskaźnik ten był wyższy niż w województwie opolskim kolejno o: 104 os., 112 os., 121 os. oraz 114 os.

Liczba łóżek w szpitalach ogólnych przypadających na 10 tys. ludności w latach 2014-2017 uległa zmniejszeniu – zarówno w regionie, jak i średnio w kraju. Od 2014 roku wartość wskaźnika dla województwa była niższa niż średnia dla Polski. W 2017 roku w województwie opolskim wskaźnik przyjął wartość 46,2 łóżka na 10 tys. ludności co było o 2,1 łóżka mniej niż średnia wartość dla kraju.

Liczba miejsc noclegowych przypadających na 1 tys. ludności w województwie opolskim była mniejsza niż średnie wartości dla kraju w całym analizowanym okresie średnio o 9,6 miejsca/1 tys. ludności. W latach 2014-2016 wartość wskaźnika stopniowo wzrastała: 7,9‰ w 2014 roku, 9,4‰ w 2015 roku i 10,2‰ w 2016 roku. W 2017 roku zanotowano niewielki spadek o 0,1 pkt. prom. w stosunku do 2016 roku. Najwięcej miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych w 2017 roku było w powiecie nyskim (28,1 miejsc/1 tys. ludności), w którym turyści mogą wypoczywać nad jeziorami nyskim i otmuchowskim, najmniej w powiecie namysłowskim 4,4 miejsc/1 tys. ludności.

W latach 2014-2017 w województwie opolskim zmniejsza się liczba widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych na 1 tys. ludności. W analizowanym okresie liczba widzów i słuchaczy w województwie opolskim zmniejszyła się o 18,4, przy jednoczesnym wzroście w kraju o 26,4. Większa niekorzystna zmiana została odnotowana tylko w województwie lubuskim.

Finanse samorządu terytorialnego

Wykonywanie zadań przez JST możliwe jest dzięki osiąganym przez nie dochodom obejmującym:

- dochody własne (w formie podatków oraz udziałów w nich, opłat, a także pozostałych dochodów),
- dotacje (na realizację zadań z zakresu administracji rządowej, własne, realizowane na zasadzie porozumień z jednostkami administracji rządowej oraz samorządowej, celowe, a także uzyskane w ramach programów finansowych z udziałem środków unijnych i zagranicznych),
- subwencje (składające się z części oświatowej, uzupełnienia subwencji ogólnej, wyrównawczej i regionalnej).

Wyciągając wnioski z porównań dochodów i wydatków trzeba mieć na uwadze fakt, iż na ich dynamikę istotny wpływ ma wielkość i harmonogram wdrażania środków europejskich przez samorządy. Analizowany okres (2014-2017) przypada na ostatnie lata wdrażania środków europejskich z perspektywy 2007-2013, których większość w województwie opolskim zostało wykorzystanych w latach wcześniejszych. Jednocześnie lata 2014-2016 to okres początek wdrażania środków z perspektywy 2014-2020 (perspektywa ta zmieniła się na korzyść w latach 2017-2018).

W latach 2014-2017 jedynie w gminach bez miast na prawach powiatu zmniejszyły się wydatki inwestycyjne. Na pozostałych szczeblach JST uległy one zwiększeniu. Największą dynamikę wzrostu można zaobserwować w miastach na prawach powiatu – wzrost o 35,9% względem roku 2014. W 2017 roku wydatki inwestycyjne JST w województwie opolskim wyniosły 763 228,7 tys. zł wobec 724 324,5 tys. zł w 2014 r. (wzrost o 5,4%).

W całym regionie (względem 2014 roku) spadły wydatki na obsługę długu publicznego jednostek samorządu terytorialnego (bez wypłat z tytułu gwarancji i poręczeń). Wydatki na obsługę długu publicznego wszystkich JST wyniosły w 2017 roku 32 398 tys. zł wobec 44 993 tys. zł w 2014 roku (spadek o 28%). Największe spadki wydatków na obsługę długu publicznego dotyczyły województwa (spadek o 50,9% w stosunku do 2014 roku), najmniejszy spadek dotyczył powiatów (spadek o 16,1% w stosunku do 2014 roku).

W 2017 roku jednostki samorządu terytorialnego we wszystkich województwach w kraju łącznie osiągnęły deficyt dochodów na 1 mieszkańca nad wydatkami na 1 mieszkańca (dochody – 5 981 zł, wydatki – 5 989 zł). W stosunku do 2014 r. w JST województwa opolskiego również można zaobserwować deficyt dochodów nad wydatkami na 1 mieszkańca (dochody – 5 444 zł, wydatki – 5 460 zł). Największe wzrosty dochodów i wydatków na 1 mieszkańca w porównaniu do innych szczebli JST odnotowały miasta na prawach powiatu (wzrost odpowiednio o 38,8% i 37,3%). Spadek wydatków na 1 mieszkańca, z poziomu 470,8 zł w 2014 roku do 450,4 zł w 2017 roku.

W 2017 roku wskaźnik relacji zobowiązań ogółem JST do dochodów ogółem wyniósł w przypadku województwa opolskiego 24,8% (w Polsce 30,0%) i spadł w porównaniu do 2014 r. o 4,2 pkt. proc. W przypadku poszczególnych szczebli JST relacja zobowiązań do dochodów wyniosła: w gminach – 24,9% (Polska 22,3%), w powiatach – 20,9% (Polska 22,2%), samorządzie województwa – 28,4% (Polska 41,2%), w mieście na prawach powiatu Opolu – 26,4% (miasta na prawach powiatu w Polsce bez miasta st. Warszawy 41,2%). W odniesieniu do 2014 roku wszystkie szczeble JST w regionie, za wyjątkiem powiatów, odnotowały spadek wartości wskaźnika. Największa zmiana „in minus” dotyczyła województwa samorządowego – spadek o 15,9 pkt. proc.

Wykorzystanie funduszy europejskich w perspektywie 2014-2020 na realizację regionalnych programów operacyjnych i ich oddziaływanie na ważne obszary życia społeczno-gospodarczego regionu

Województwo opolskie wyróżnia się jako aktywny beneficjent funduszy w ramach regionalnych programów operacyjnych. Od początku uruchomienia RPO WO 2014-2020 zajmuje I miejsce w kraju pod względem poziomu zatwierdzonych wniosków o płatność w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (14,8%). W zakresie poziomu kontraktacji również plasuje się w czołówce regionów (55,1% alokacji RPO WO 2014-2020). Dofinansowanie ogółem w ramach RPO WO 2014-2020 wg stanu na dzień 31.12.2017 r. w podziale na obszary interwencji, jak również per capita przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Dofinansowanie ogółem w ramach RPO WO 2014-2020 (stan na dzień 31.12.2017 r.) w podziale na obszary interwencji

Obszar interwencji	Dofinansowanie ogółem [PLN]	Dofinansowanie ogółem per capita [PLN] (ludność na koniec 2017 r.)	Dofinansowanie ogółem per capita [PLN] (średnia liczba ludności w latach 2014-2017)
<i>B+R i przedsiębiorczość</i>	424 280 117,26	428,54	426,41
<i>Energia</i>	104 224 285,45	105,27	104,75
<i>Infrastruktura społeczna</i>	214 381 412,97	216,53	215,46
<i>Kultura, turystyka, rewitalizacja</i>	73 707 226,96	74,45	74,08
<i>Rozwój zasobów ludzkich</i>	534 582 192,35	539,94	537,27
<i>Spółeczeństwo informacyjne</i>	12 053 902,94	12,17	12,11
<i>Środowisko</i>	193 273 501,61	195,21	194,25
<i>Transport</i>	706 479 974,29	713,57	710,03
Ogółem	2 262 982 613,83	2 285,68	2 274,37

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SL2014, LSI SYZYF RPO WO 2014-2020 oraz GUS

Wg stanu na 31.12.2017 r. w ramach RPO WO 2014-2020 podpisano 647 umów o dofinansowanie na wartość dofinansowania ogółem ponad 2,26 mld PLN, co w przeliczeniu na mieszkańca wyniosło 2 285,68 PLN. Największy udział w dofinansowaniu ogółem (31,2%) uzyskały projekty z obszaru transportu, w ramach których m.in. został zakupiony tabor kolejowy, zmodernizowano linie kolejowe, wsparto infrastrukturę rowerową, wybudowano obwodnicę, wybudowano/przebudowano drogi wojewódzkie. Dzięki realizacji tych projektów usprawniono również transport publiczny poprzez zakup autobusów komunikacji miejskiej, wybudowanie obiektów „parkuj i jedź” oraz „Bike&Ride”. Duże znaczenie miały również projekty (295 projektów) realizowane w obszarze rozwoju zasobów ludzkich, które stanowiły ponad 23% dofinansowania ogółem w ramach wszystkich podpisanych umów. Działania realizowane w ramach tego obszaru dotyczyły m.in. wsparcia w zakresie usług zdrowotnych i społecznych, rozwoju edukacji oraz rynku pracy.

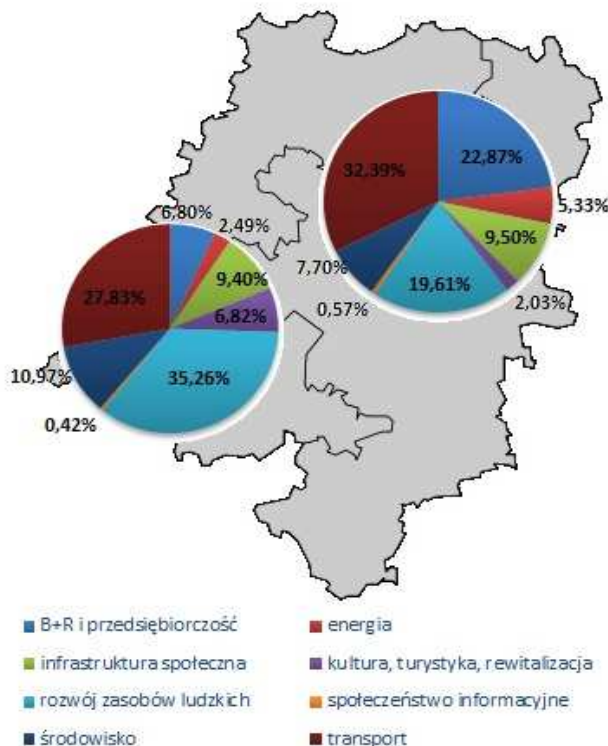
W ramach podpisanych umów w RPO WO 2014-2020 na koniec 2017 r. planowane jest zrealizowanie następujących przedsięwzięć:

- wsparcie 1 131 przedsiębiorstw, w tym 890 w ramach pożyczek i poręczeń, 158 w ramach dotacji i 83 w formie niefinansowej;

- wsparcie 47 przedsiębiorstw w zakresie B+R oraz innowacji;
- przygotowanie blisko 124 ha terenów inwestycyjnych;
- wsparcie 150 km infrastruktury rowerowej;
- wybudowanie 28 obiektów „parkuj i jedź”;
- zmodernizowanie energetyczne 68 budynków;
- zakup 16 wozów pożarniczych w ramach systemu wczesnego reagowania;
- wsparcie 58 zabytków;
- wybudowanie blisko 58 km sieci kanalizacji sanitarnej;
- przebudowanie/zmodernizowanie ponad 47 km dróg;
- zakup 5 pojazdów kolejowych;
- wsparcie ponad 9,7 tys. osób bezrobotnych;
- objęcie usługami zdrowotnymi ponad 41,3 tys. osób;
- objęcie usługami społecznymi blisko 2,4 tys. osób;
- wsparcie blisko 2,9 tys. nauczycieli;
- wsparcie ponad 31,8 tys. uczniów w ramach rozwijania poziomu edukacji;
- objęcie wsparciem 841 uczniów, którzy skorzystają z programu pomocy stypendialnej dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych;
- objęcie wsparciem ponad 1,2 tys. uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego, którzy skorzystają ze staży i praktyk u pracodawcy;
- objęcie wsparciem 2 tys. osób, które skorzystają z pozaszkolnych form kształcenia;
- wsparcie 27 podmiotów leczniczych, z usług których skorzysta ponad 204 tys. osób;
- ponad 12 000 osób skorzysta ze wspartej infrastruktury edukacyjnej.

Procentowa struktura dofinansowania wg obszarów interwencji w podregionach obrazuje, które obszary uzyskały największe wsparcie. W podregionie nyskim i opolskim najmniejszy procent w strukturze dofinansowania stanowi obszar społeczeństwa informacyjne, odpowiednio 0,4% i 0,6%. W przypadku obszaru, który stanowi największy procent w ww. strukturze, w podregionie nyskim jest to rozwój zasobów ludzkich 35,3%, natomiast w podregionie opolskim jest to transport 32,4%. Największe różnice w strukturze dofinansowania stanowi obszar B+R i przedsiębiorczość gdzie w podregionie nyskim wyniósł 6,8%, a w opolskim był o 16,1 pkt. proc. wyższy i wyniósł 22,9%.

Mapa 8. Struktura dofinansowania per capita ze środków UE według obszarów interwencji (%) w ramach RPO WO 2014-2020 – podregiony (stan na 31.12.2017 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SL2014, LSI SYZYF RPO WO 2014-2020 oraz GUS